

GELECEĞİMİZDE “İSLAM” VAR

Roger GARAUDY



Çeviren

Cemal Aydın

HOŞGELDİN İSLÂM

“Biz, her elçiyi mutlaka kendi halkının diliyle (vahyedilmiş bir mesajla) gönderdik ki; (hakki) onlara açık (ve dolaysız) bir biçimde ulaştırabilsin.” (İbrahim: 4)

Söz konusu olan, geleceğimizdir; hepimizin geleceği. Dinamik bir güç olan İslâm, sadece geçmişte kalmış bir medeniyet değil, aksine geleceğin inşasında bugün de katkı sunabilecek bir enerji barındırıyor kendisinde.

Bu kitap, İslâm’ı bir varlık ve bir vaat olarak zihinlere yerleştirme çabasında; çünkü geçmişimizden çok daha fazla, geleceğimize yön verecek bir İslâm var karşımızda. İnsanlara ve onların toplumlarına tam anlamıyla beşerî ve İlâhî boyutlarını; yanı sıra da toplumun ve aşkınlığın (müteâliliğin) anlamını kazandırmıştır. Bu sade ve güçlü imandan hareketle de ilimlerle sanatların ve peygamberi bilgelikle kanunların yenilenişinin mayası olmuştur.

Doğu ve Batı medeniyetlerinin diyalogunu yeniden kurmak

Bugün çağımızın en temel ve hayati davası, Batı tipi ilerlemenin ve Batı tarzı büyümenin intihara sürükleyen mitolojisinin kökten sorgulanıp tartışma konusu yapılması davasıdır. **Bilimler ve teknikler** (yani vasıtaların azami güç için seferber edilmesi) ile **bilgelik** (yani hayatımızın gayesi ve anlamı üzerinde tefekkür) arasındaki kopukluğun üzerine kurulmuş bu ideolojinin hesaba çekilmesi davasıdır. Bireyciliğin yüceltilmesiyle özgünleşen bu ideoloji; insanı, şu insanî boyutlarından yoksun bırakır: **Aşkînlık**, yani yepyeni bir gelecek inşa etmek için geçmişin ve şimdinin sapmalarından temelli kopabilme imkânı ve **topluma** aidiyet. **Topluma aidiyet, her ferдин herkesin geleceğinden sorumlu olduğu bilincini taşımasıdır; dolayısıyla, her kadının, her erkeğin ve her çocuğun, kendisinde taşıdığı her türlü insanî donanımı ve bir şeyler ortaya koyabilme yeteneğini sergileyebilmesi için, bütün ilmî, teknik, ekonomik, siyasî ve kültürel imkânları onun hizmetine sunması gerektiğinin şuurunda olmasıdır.** Tarihin kaçırılmış fırsatlarının ve Batılı insanın kaybedilmiş boyutlarının

da ötesinde bizim vazifemiz, Batı'nın intihara götüren monologuna son vermek için Doğu ve Batı medeniyetlerinin diyalogunu yeniden kurmaktır.

Rönesans'tan beri, yani kapitalizmle sömürgeciliğin eş zamanlı olarak ortaya çıktığından bu yana, insanlık tarihi sadece bir kısmıyla temsil ediliyor: Batı ile. Çünkü Batı, bu tarihin Doğu kısmını bilmezlikten geliyor, hor görüyor veya tahrip ediyor. Batı'nın çizdiği yolda görünen tek **"büyüme"**, dünyanın sefaletinin büyümesidir: Yoksul ülkelerin maddî sefaletinin ve Batı'nın da manevî sefilliğinin... Bu mahvoluşun farkına varmak, Batılı olmayan kültür ve medeniyetlere neler borçlu olduğumuzun bilincine ermek, belki de bugün ölüm çıkmazının dışında bize açık bırakılan yegâne kapıdır.

Bugün İslâm'a neler borçlu olduğumuzu bilmek, kesinlikle tarihçinin uzmanlık alanı, meraklının hobisi veya hayalperestin zevki meselesi değil; aksine, mutlu bir geleceğin kurulması için çırpınan, çabalayan ve fikirler üreten herkesin görevidir.

İslâm'a borcumuz

Müslüman, Haçlı Seferleri döneminin **"Kâfiri"** veya Cezayir'in (Fransız sömürgeciliğine karşı verdiği) kurtuluş savaşının **"teröristi"** değildir artık. Batıyı her şeyin merkezi ve ölçüsü kabul eden önyargıdan hareketle oryantalistin/müsteşrikin diğer medeniyetleri bir böcek bilimi uzmanının gözüyle ele aldığı **"müzelik eşya"** da değildir İslâm. Yabancı diyarlarda kafasını dinlemeye tutkun romantik muhayyilenin o çok bayıldığı **"göçebe bedevi"** de değil. Sırf bizim **"modern"** bilimlerimize yol açmak için ortaya çıkmış Ortaçağın o **"öncü ve itibarlı âlimi"** de değildir. Çünkü bu **"öncü ve itibarlı âlim"**le bizim Batılılarca kastedilen şudur: Ortaçağ'da İslâm ilminin birden bire şaşırtıcı bir parıltıyla kendini göstermesi, sadece ve sadece **"bizim"** tarih öncemizden ibaret bir dönemdir.

Hayır, bundan böyle İslâm; bu sayılanların hiçbiri değildir. İslâm, **aşkınlığın** ve **toplumun** çok önemli iki boyutunu barındıran; birbirinden ayrılmaz o İlâhî ve beşerî bir dünya inşa etme projesini, bilimlere ve sanatlara, her insana ve her topluma yükleyen Allah, dünya ve insan görüşüdür.

Bir dinin ve bir ümmetin zaferi

İslâm, birbirinden ayrılmaz bir şekilde bir din ve bir ümmet; bir inanç ve bir hayat nizamıdır. Doğuşu ve yayılışıyla tamamen kendine özgü ve tarihte bir örneği daha görülmemiş apayrı bir olay, **bir çeşit "mucizedir" İslâm.** O yüzden kalkıp da, Arabistan'ın; yani Mekke ve Medine'nin, Doğu'dan Batıya, Avrupa ve Ortadoğu'dan Hindistan ve Çin'e, Akdeniz'den Hint Okyanusuna giden büyük ticaret ve kervan yollarının kesiştiği noktada bulunduğu için böyle bir şeyin gerçekleştiğini iddia etmek, son derece saçma olur. Çünkü böyle bir iddia insanları şöyle bir yanılgıya götürür: Demek ki, o kavşakta dinlerin ve kültürlerin bir karışımı gerçekleşebilmiş, İslâm da bu karışımın bir sonucu ve taşıyıcısı olarak ortaya çıkmış! Hâlbuki olup biten bunun tamamen tersidir. Mekke ve Medine'den, çölleri ve vahalarıyla

Arap Yarımadasından tek inanç ve tek ümmet sökün edecek ve İslâm, Hint'ten İspanya'ya ve Orta Asya'dan Afrika içlerine katlar üç kıta üzerinde asırlarca ışıldayacaklar. Bundan doğan bir ve aynı kültür de, diğer bütün kültürleri besleyip yenileyecektir.

İslâm'ın o yayılışı, başka hiçbir yayılışa benzemeyecektir. Ne kendinden önceki sayısız kitleleri harekete geçirenlerin yayılışlarına, ne Uzak Asya göçebelerinkilere, ne de kendisinden sonra görülen ve boyunduruğunu Amerika ve Afrika'ya zorla kabul ettirmek için mutlak bir askerî üstünlüğe; yani top, tüfek, peşinden de makineli tüfek gibi silâh gücüne sahip Avrupalıların büyük istilâlarına...

Kendisi Müslüman olmasa ve de Kur'ân'ın Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilmiş bir kitap olduğunu kabul etmese bile bir tarihçinin, pozitivizmin şemalarına ve önyargılarına girmese dahi; dünyayı altüst edecek olan bir hayat kaynağının bu fişkırışını, tartışma götürmez bir realite olarak dikkate almayı reddetmesi imkânsızdır. Zaten insanların binlerce yıldır Allah adını verdikleri de, işte bu hayat kaynağı, bu her an yaratmakta olandır.

Peygamber Hz. Muhammed, hiçbir zaman yeni bir din tebliğ ettiğini iddia etmemiş; aksine o sadece Hz. İbrahim'in modelini verdiği o imanı, o Allah inancını, yeniden arı ve duru hâliyle sunduğunu belirtmiştir. Biz burada, İslâm'ın ve onun evrensel mesajının yayılışının ardı ardınca gelen halkalarını; tıpkı bütün dünyadaki Müslümanların Kâbe'ye yönelerek oluşturdukları halkalar misali, aynı merkeze bağlı; fakat git gide genişleyen daireler şeklinde izleyip göreceğiz.

Çöl ve vaha, kabile ve şehir

Allah Elçisinin mesajı, uzun bir peygamberler zincirinin, özellikle de Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın mesajlarını takiben, tarihî bir kriz anında ortaya çıkar. Mekke'de, 7. yüzyılın başında, şu iki sosyal hayat tarzı ve şu iki farklı dünya görüşü çatışma hâlinindedir: **Çölünki ile vahanınki; kabilenin ki ile şehrin ki.**

İslâm öncesinin kabilesi, toprak mülkiyetine veya birbirini tamamlayan meslek ve görev dağılımına değil de, kan bağı ve aile birliği temeline dayanır. Çölde hayatını idame ettirebilmek için zorunlu olan dayanışma, kabilenin varlığının dışındaki bir gaye birliğinden doğmaz. Bizzat bu varlık (yani kabilenin varlığı) onun asıl gayesidir. Her bir ferдин şahsî kimliğinin şartıdır kabile.

Yedinci yüzyıldaki kriz

Yedinci yüzyılın sözünü ettiğimiz bu Arabistan'ında manevî huzursuzluk haddinden fazlaydı. Ortama da, kaçınılmaz bir değişimin kaygılı ve bunaltılı bir beklentisi hâkimdi. Kabilelerin dinî inanışlarının çokluğu, aralarındaki her türlü dengeyi kaygan ve kararsız bir hâle getiriyordu. Gerçi ilke olarak her kabilenin belli zamanlardaki dinî ibadetlerini yapabilmelerine imkân tanıyan ateşkes dönemleri vardı; fakat bu anlaşmalar, o dönem Arap vakanüvislerinin “**ficâr (kutsal çığneme) savaşı**” adını verdikleri saldırılarla çoğu zaman bozuluyordu.

Yerli dinler arasında putçuluğun çeşitli türleri, çöl cinleri gibi görünmez ruhlar veya ilâhlarla birlikte, hayvan veya insan biçimli tanrılar arttıkça artıyordu. Büyülü ayinlerin yapıldığı hac mekânlarını oluşturan taştan put heykeller veya kutsal yerler habire çoğalıyordu. Bu çoktanrıçılığa rağmen yine de tek bir tanrıya değilse bile en azından diğer tanrılardan üstün bir tanrıya inanma ihtiyacı genel bir özlem şeklinde dile getiriliyordu. Hicaz’da belli başlı üç tanrıça, tek bir tanrının; yani Allah’ın kızları olarak kabul ediliyordu.

Allah, Tek İlâh

Bedevilerin şeref ve haysiyet anlayışı, rakip putperestliklerin üstünde bir ahlâkî dayanak oluşturduğu hâlde; bu inançların çatışmasından doğan manevî kaygı, insanları bir kanuna ve tek bir ilâha göre yaşamaya yönelik daha üst bir hayatî uyum arayışına sevk etmişti. Puta tapıcılıktan; yani müşriklikten ayrılıp uzaklaşan bu kimselere **Hanifler** deniyordu. Haniflerin kökenleri çok değişti. Aralarında büyük ihtimalle inançlarında ve hayatlarında daha fazla ciddiyet ve itina isteyen eski müşrikler vardı ve bunlar diğer ilâhlardan daha üstün tek ilâh inancına geçtiler. Bu **Hanifler** arasında, özellikle Hz. İbrahim’in sarsılmaz imanına; yani Tek Allah’ın iradesine bizim beşerî bilgeliklerimizi ve ahlâkî değerlendirmelerimizi kat be kat aşan bir teslimiyetle teslim olan o köklü imana dönme özlemindeki kişiler de vardı. Ve bu kişiler arasında sadece Yahudiler değil, Yahudi ayincilik ve tarafgirliğini aşmış, asıl kaynağa ulaşmasını bilmiş insanlar da bulunuyordu. Yine bu **Hanifler** arasında, imparatorlukça yapılan ağır baskılar veya mezhepler arası hesaplaşmalarla zaman zaman kesilen teolojik kavgaların ortasında yaşayan bazı Hıristiyanlar da vardı.

Hıristiyan Birliği: Konstantin’in siyaset aracı

İznik Konsili (325) İmparator Konstantin tarafından, kesinlikle itikadî meselelerin halli için değil de, sadece siyasî maksatlarla; yani tehdit altındaki imparatorluğuna ideolojik bir birlik ve bütünlük çimentosu dökmek için yaptırılmıştı. “**Oğul, Baba ile 'aynı cevherden' midir?**” gibi tartışmalarla asırlarca insanlar birbirlerini dışlayacak ve işi birbirleriyle savaşmaya kadar götüreceklerdi. Hıristiyan mesajıyla hiçbir alâkası olmayan Grek felsefesinin bu yanlış sorusuna verilen cevaplardan nice sapkın mezhepler doğacaktı!

Mekke’de baskılara maruz kalan müminlere hicret etmeyi tavsiye ettiği Etiyopya’da hâkim Hıristiyan anlayışı monofizizm’di; yani Hz. İsa’da İnsanî değil de sadece İlâhî tek bir mahiyet bulunduğu inanan mezhepti. Hz. Peygamber’in ortaya çıkışı sırasında, onca çeşitliliğiyle dinî ortam, şu hâlde İnsanî muhtevastan boşaltılmış çok tanrılı müşriklikten, şekilci ve ruhsuz bir Yahudi ayininden ve akideleri kitleler tarafından anlaşılmayan ve onların derûnî hayatına yabancı Hıristiyan mezheplerinden oluşuyordu. Bütün bu tutarsız, tartışmalı ve hayattan kopuk ideolojiler sosyal parçalanmayı vahimleştiriyordu. Hz. Peygamber, getirdiği dinle; birbirine kenetlenmiş, sade ve güçlü iman sahibi, yepyeni bir cemaat oluşturdu.

Aşkılık ve cemaat

Peygamber Hz. Muhammed, yeni bir din kurduğu iddiasında bulunmadı, yalnızca Allah'ın vahyinin ışığında insanları o ilk saf imana, Hz. İbrahim'in dinine yönlendirdiğini belirtti. Bu yolda ilkin bütün parazit inanışları ve canlılığını kaybetmiş dinî uygulamaları ayıklaması gerekiyordu. **Allah'tan başka ilâh yoktur**, işte iman ikrarının ilk bölümü budur. Bunu söylemek demek, sadece bütün çok tanrıcılık ve putçuluk şekillerini bertaraf etmek değil; aynı zamanda bu köklü aşkılık (mütâlilik) ifadesiyle her türlü iktidarı, her türlü sahipliliği ve her türlü bilgiyi de izafileştirmek demektir. Bunda her türlü zulme ve zorbalığa direnmenin ve her otoriteye karşı itiraz etmenin başkasına devredilemez bir hukuk kuralı vardır. Ayrıca da, her türlü sosyal iktidar, zenginlik veya kan hiyerarşisinin ötesinde bütün insanların eşit olduklarının ilâhî bir temelidir bu. Hz. Peygamber Mekke'de, 632'de, veda haccı sırasında sahabelerine son defa hitap ettiğinde ırk, servet veya kan ayırımı yapılmaksızın bütün insanların Allah katında eşit oldukları üzerinde ısrarla durdu. Zaten Kur'ân'da da böyle buyrulmaktadır: **“Allah katında en üstün olanınız, O'na karşı derin bir sorumluluk bilincine sahip olanınızdır.”** (Hucurât, 49/13) Aşkılığın böylesine radikal ve tavizsiz bir şekilde dile getirilişi, topluma yeni, köklü bir dayanak veriyordu. **Aşkılık** ve **toplum**, Hz. Peygamberin tebliğinin birbirinden ayrılmaz iki kutbudur. **Şehadetin**, iman ikrarının ilk kısmı **-Allah'tan başka ilâh yoktur-**, Allah'ın biricik ve yegâne gerçeklik olduğunun bilincine ermek için yükselen hareketi gösterir. İman ikrarının ikinci kısmı **-Muhammed Allah'ın elçisidir-** ise, dönüş hareketini işaretler; çünkü Hz. Muhammed, Allah'ın vahyi ve âyeti olarak tasavvur edilen gerçekliğin bizzat misalidir.

Kur'ân, Allah'ın insanlarla iletişime geçişidir; insanları asıl kaynaklarına bağlamak için Hz. Peygambere dikte (vahy) ettiği söz (kelâm) ile Allah'ın, onlara doğru gitmesidir. Sadece Allah'tan başka ilâh yok denilmekle de kalınmaz, O'nun dışında başka bir gerçekliğin yokluğu da vurgulanır: **“Onun hak olduğu meydana çıkıncaya kadar varlığımızın belgelerini onlara hem dış dünyada ve hem de kendi içlerinde göstereceğiz.”** (Fussilet, 41/53)

Bütünle bağlantısından dolayı her hayata ve her şeye bir anlam kazandıran bu İlâhî birliğin öğretisi bu **tevhid**; donuk bir birlik, Tanrıyı bir ideaya dönüştüren soyut bir tek tanrıcılığın birliği değildir. **İlâhî birlik**, bir eylemdir; her an yaratmakta olan Allah'ın bir eylemidir. Allah'ın vahyiyle, O'nun kelâmıyla hareket eden Hz. Peygamber'in bir eylemidir. Birlik veya bütün değil, birleştirme eylemi, bütünleştirme eylemidir. Allah'tan başka ilâh olmadığının şuuruna varan ve her an her şeyi, her olayı ve her eylemi asıl kaynağına (Allah'a) bağlamasını bilen her insanın eylemidir. İslâm'ın yayılışı ve ışıldaması da, bugünkü tazeliği de, Hz. Peygamber'in ortaya çıkışından itibaren kendini gösteren şu iki temel cephesi hakkıyla bilinmeden anlaşılabilir:

Bunlardan birincisi, birliğin bir eylem olması, İslâm'ın kaderciliğe götürdüğüne inananın ne kadar saçma olduğunu gösterir. Tam da bunun aksine İslâm, insanın sorumluluğuna ve hürriyetine en sağlam temeli temin eder. **Bizzat İslâm kelimesi**, İlâhî iradeye boyun eğiş anlamına gelir. İmdi, İslâm'ın birlik, bütünlük kavramı dâhilinde her şey boyun eğmiştir, **Müslim'dir**, Müslüman'dır: Çiçeğe duran bir ağaç, boy atmakta olan bir hayvan, rengi veya ağırlığıyla bizzat bir taş, basbayağı Müslüman'dır. Fakat bu teslimiyet (Müslümanlık) onlara bağlı değildir. Onlar kendilerine yön veren kural ve kanunlardan bağlarını koparamazlar. Sadece insan, kendisinin asıl mahiyetini, gerçek özünü unutabilir. Nitekim Kur'ân ona, "**sen âyetlerimizi unuttun!**" diye seslenir, (Tâhâ, 20/126) O hâlde **Müslüman**, kendi seçimiyle, ilk kanunu; yani hayata anlam veren birlik ve bütünlüğün kanununu yeniden hatırlayarak Müslüman olur. O, bu seçiminden, bu imanından ve reddetme yetkisine de sahip olduğu bir vahyi bu kabulünden dolayı tam anlamıyla sorumludur.

İkincisi ise, getirilen yeni hayat tarzıyla doğrudan ilgilidir: Şayet İslâm, ilkin bütün Arabistan'da, sonra da Atlantik okyanusundan Çin denizine böyle bir güç ve böyle bir süratle yayılabildiyse; toplumlarının, kültürlerinin ve dinlerinin bozulup çözülmesi yüzünden ne yapacaklarını bilemez hâle gelmiş halkların hayatına İslâm'ın yeniden anlam kazandırmasındandır.

Kur'ân, Kitabı Mukaddes'te adları geçen peygamberleri aynı Allah'ın elçileri olarak kabul ve tasdik ediyordu. Kurana göre daha önce Hz. Musa'nın kanunları vahiy eseri idi, Hz. İsa'nın İncil'i de Allah kelâmıydı. Yahudiler ve Hıristiyanlardan oluşan bu Kitap sahipleri karşısında takınılacak tavır konusunda şu tavsiye ediliyordu: "**Geçmiş vahyin mensuplarıyla, -zulüm ve haksızlıktan uzak durdukları sürece- en güzel tarzda tartışın ve deyin ki: 'Bize indirilene de size indirilene de inandık. İlâhımız ve ilâhınız birdir, biz de O'na teslim olanlarız.'**" (Ankebut, 29/46) "**Bizler Allah'a, Bize gönderilenlere, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a Yakub'a ve torunlarına gönderilenlere, Musa ve İsa'ya verilene, Rableri tarafından peygamberlere verilene, Onları birbirinden ayırt etmeyerek inandık, Biz O'na teslim olanlarız, deyin!**" (Bakara, 2/136)

İslâm'ın beş direği

Kendisinin Kur'ân'ın kaynağıyla ilgili görüşü ne olursa olsun Müslüman olmayan biri, eğer Kur'ân'da İlâhî bir ışığın, insanı evveline ve ahirine bağlayan ve İslâm'ın beş direğinden hareketle insanın hayatına bir anlam veren bir imanın bulunduğunu kabul etmezse, onunla sahici bir diyalog kurulamaz. **İman ikrarı**, daha önce de belirttiğimiz gibi, **Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir/Lâ ilâhe illallah, muhammedün resulullah** şeklindeki kelime-i tevhiddir. Bu ifade, Mutlak Olan'ın izâfi olana işaretler (âyetler) ve remizler yoluyla kendini vahyedip tanıtmaya demektir. Dolayısıyla bu ifade, bütün kâinata bir anlam kazandırır. Buna göre tabiat ve insanlar, tıpkı Kur'ân gibi, Allah'ın bir tecellisi, bir zuhurudur: "**O'nu hamd ile teşbih etmeyen hiçbir şey yoktur; fakat siz onların teşbihlerini anlamazsınız.**" (İsrâ, 17/44)

Namaz her yaratılmışı Yaradan'ına bağlayan o hamd ve teşbihe insanın bilinçli olarak katılmasıdır. “**Bütün varlığın sende özetlenmiş olduğunu bulmak için kendine dön!**” Namaz imanlı insanı o evrensel ibadetle bütünleştirir. Nitekim dünyanın bütün Müslümanları, mihrapları Kâbe istikametini gösteren bütün camilerde yüzleri Mekke'ye dönük olarak namazlarını kırlarken, aynı nokta etrafında genişleyen halkalar gibi, kalplerini merkezine doğru çeken bu geniş çekim alanıyla bütünleşirler. Namaz öncesi alınan abdest, insanın aslî saflığına dönüşünü sembolize eder; Allah'ın tecellisini karartabilecek şeylerin hepsini böylece insan üzerinden atarak, O'nun en passız aynası hâline dönüşür.

Oruç, hayat temposunun isteyerek durdurulması demek olan bu ibadet, insanın “**nefsi**” ve arzuları karşısında köle değil hür oluşunun teyididir. Aynı zamanda da, açların varlığından insanın haberdar edilmesi ve onları sefalet ve ölümden kurtarması gerektiğinin kendisine hatırlatılmasıdır.

Zekât, sadaka değildir, aksine iman sahiplerinin; yani bencilliklerini ve cimriliklerini yenmesini bilen kimselerin yardımlaşmasını somutlaştıran kurumsallaşmış, zorunlu bir tür derûnî adalettir. **Zekât**, her şey gibi servetin de Allah'a ait olduğunun, bireyin onu kendi keyfince kullanamayacağını ve her insanın diğer bütün insanlara destek olması gerektiğinin sürekli hatırlatılmasıdır.

Son olarak **Mekke'ye hac**, İslâm ümmetinin dünya çapındaki gerçek varlığının sadece somutlaşması, müşahhas olarak görülmesi değildir, aynı zamanda her hacının da bizzat kendi merkezine doğru iç yolculuğuna çıkmasını kamçılayan bir ibadettir.

Bütün bu tezahürleriyle İslâm'ın ana meselesi, Allah'a gidiş ve Allah'tan insana geliş şeklindeki ve Müslüman'ın kalbinin kasılıp gevşemesi niteliğindeki şu çitte harekettir: “**Doğrusu biz Allah'a aidiz ve muhakkak O'na döneceğiz.**” (Bakara, 2/156)

Aşkınlık üzerine kurulmuş nebevi bir toplum

Medine'de, 622'de, Hz. Peygamber bir devlet kurduğu zaman, yeni tip bir toplumun ilk örneğini verir. Artık bu, ne göçebelerdeki gibi kan bağına, ne de yerleşiklerdeki gibi toprak mülkiyeti üzerine dayanan kabilevî bir toplumdur. Bir toprak, bir pazar, bir dil veya bir tarih birliğine; yani ırk, coğrafya veya tarih -dolayısıyla geçmiş- gibi temel öğelere dayanan, terimin Batılı anlamıyla, bir millet de değildir bu. Aksine Allah'ın aşkınlığı/müteâliliği konusunda ortak bir tecrübenin üzerine bina edilmiş nebevi bir toplumdur.

Hz. Peygamber, Allah'tan başka ilâh olmadığını ilân ederken, her türlü puta tapıcılığı reddettiği gibi, iktidar ve zenginliği de izafileştirir. Her türlü iktidar kadar, her çeşit zenginlik de sadece Allah'a aittir. O yüzden elinde bir parça iktidar veya zenginlik bulunan kimse, bu iktidar veya serveti Allah adına kullanan sorumlu bir kişiden ibarettir.

Siyasî iktidar. Her türlü sosyal hâkimiyeti göreceleştiren iktidarın yalnızca Allah'a ait olduğu ilkesi ile Allah ile halk arasında her çeşit aracılığı reddeden **istişare**/danışma ilkesi.

Evet, bu iki temel ilkeyle hem iktidarı kutsallaştıran ve yöneticiyi yeryüzünde bir ilâh yapmaya kalkışan her nevi mutlakiyetçi zorbalık, hem de Batı tipi; yani bireyci, niceliği esas alan, istatistiğe dayanan, temsilcilik ve vekâletle yönetimi benimseyen her türlü **“demokrasi”** dışlanmış olur. Çünkü **“hürriyet”** ne inkârdır, ne de inziva; sadece İlâhî iradenin yerine getirilmesidir.

Mülk. Eğer her mülk Allah’ınsa, her insan da, çalışmasıyla, ancak o mülkten yararlanma hakkına sahipse; bu durumda, mülkiyetin Kur’ânî ve nebevî kavramı, Batılı ve burjuva mülkiyet kavramının tam tersidir. İslâm hukukunda mülkiyet, ferdin veya bir grubun imtiyazı değil; tam aksine, **“iyiliği emretme/emri bil ma’ruf”** konusundaki İlâhî buyruğa uygun olarak sosyal bir görevdir.

Ruso’nun (Rousseau) **Toplum Sözleşmesi** kavramı, soyut bir birey kavramına dayanıyor ve nihayetinde ancak bir **“genel irade”** masalı aracılığıyla bir sosyal bütünleşme tasavvur edilebiliyordu. Bu **“genel irade”**nin parlamentolar ve partiler aracılığıyla somut tarihî örnekleri, yetki devrinin ve temsil sisteminin **“demokrasi”**nin bir karikatürünü sunması bakımından kendisinde neler taşıdığını ve halkın yönetime katılımının nasıl bir kurmaca ve bir yutturmaca olduğunu gözler önüne sermiştir.

Mülkiyet konusunda da aynı durum söz konusudur. **Mülkiyetin bireyciliğe**, Roma hukukuna ve burjuva anlayışına dayalı tarifi, şu sözde umumun menfaati yalanına götürür: Bu teoriye göre, **eğer her bir kişi kendi şahsî çıkarı doğrultusunda çalışırsa, genelin çıkarı sağlanmış olurmuş!** Hâlâ bir türlü yok olamayan, şu sözüm ona ekonomik liberalizmin doğurduğu iki yüzyıllık toplumsal sarsıntı, o siyasî **“genel irade”** yalanı gibi, bu iktisadî **“genel çıkar”** yalanını da apaçık ortaya koydu. Kendisine hiç danışılmayan geleceğin güya müjdecisi bir sınıf adına bu **“genel iradeyi”** veya bu **“umumi menfaati”** temsil ettiği iddiasındaki, her şeyi bilen ve her bir şeyi yerli yerince yapan bir Parti’yi o eski masalların yerine ikame eden **sosyalist** denen deneyimler ise daha başka çıkmazlara sevketmişlerdir.

Bugün şayet İslâm, geçmişi içinde donup kalmaz da, Jores’in (Jaurès) tabiriyle, ataların ocağına sadık kalmanın o ocağın küllerine sarılmak değil, aksine alevini ilerilere taşımak olduğunu ve bir nehrin ancak denize doğru akmakla kaynağına sadık kalabileceğini hatırlayarak, çağımızın problemlerini Medine Toplumu’nun ruhundan hareketle çözmesini bilirse; işte o zaman, sadece Müslümanlar için yepyeni bir ufuk açılmaz, artık pozitivist bilimcilik ve Batılı bireycilikle kısırlaştırılmayan, aksine Medine’nin **“Peygamberi Toplumu”**nun daha önce yeşerttiği temel değerlerle beslenen bir sosyalizmin de ufku açılır, böylece de o **“aşkınlık ve toplum”** bütünlüğü, bir umut alevi gibi parıldar!

İSLAM'IN YAYILIŞI

“De ki: O, tek Allah'tır! Allah, Öncesiz ve Sonrasızdır, Bütün Evrenin Asıl Sebebidir! O doğmamıştır, doğrulmamıştır! Ve hiçbir şey O'na denk tutulamaz!” (İhlâs, 112. Sure)

İslâm'ın İspanya'da yayılışı bir istilâ şeklini almamıştır; bir sömürgeleştirme biçimini ise asla. Arap tüccarların etkisi, İslâm gibi yön verici bir fikrin sarsması, birkaç Arap emirinin seferi ve son olarak da Bağdat'tan kaçarak 756'da İspanyaya ulaşan Emevi Prensi Abdurrahman'ın büyük İslâmlaştırma siyaseti yetip artmıştır. Oryantalist Dozy, **İspanya Müslümanlarının Tarihi** kitabında şöyle yazıyordu: “Arap fethi İspanya için nimet oldu. Önemli bir sosyal devrimi gerçekleştirdi. Memleketin asırlardır altında inlediği sıkıntıların büyük bir kısmını ortadan kaldırdı... Araplar şu usule göre yönettiler: Vergiler eski hükümetlerinkilere nispetle tamamen azaltıldı. Köle çiftçiler veya gayri memnun esirler tarafından işlenen uçsuz bucaksız derebeylik alanları şeklinde paylaşılmış toprakları zenginlerin ellerinden aldılar ve arazide çalışanların arasında eşit olarak bölüştürdüler. Yeni sahipleri oraları büyük bir gayretle ekip biçtiler ve en iyi hasadı elde ettiler. Ticaret kendisini ezen sınırlamalar ve ağır vergilerden kurtulunca, hatırı sayılır bir gelişme gösterdi. Kur'ân kölelerin uygun bir azatlık parası karşılığında hürriyete kavuşmalarına imkân tanıyordu, bu da yepyeni enerjilerin ortaya çıkmasını sağladı. Bütün bu tedbirler genel bir refah ortamı meydana getirdi ki, Arap egemenliğinin en başındaki hüsnü kabulün sebebi de zaten bu idi.”

Açılım ve hoşgörü

İslâm'ın halklara hızlı nüfuzunu sağlayan özelliklerinden biri de açıklığı ve hoşgörüsüdür. Sadece puta tapanlarla/müşriklerle sistemli olarak mücadele edildi. Müslüman olmayı reddetmelerine rağmen hem Yahudilerin, hem de onlardan daha fazla da Hıristiyanların kabullenilişi ve kendilerine duyulan güven öyle bir noktadaydı ki, devletin en yüksek mevkilerine kadar tırmanabiliyorlardı. Araplar arasında İbn Serjun lâkabıyla bilinen Şamlı Aziz Jan'ın dedesi, Şam'daki Emevi halifesinin başbakanı olmuştu. Şamlı Aziz Jan'ın kendisine de halife tarafından merkezi Şam'da olan bu imparatorluğun maliye yönetimi emanet edilmişti. Bu açılım zihniyeti Bağdat'ı hilâfet merkezi yapan Abbasilerle 750'den sonra da devam etti. Halife Me'mun 832'de, Üniversitesi ve rasathanesiyle birlikte Bilgelik Evi'ni/Beyt'ül-Hikme'yi kurduğu zaman, burasının yönetimini Nestûrî mezhebinden bir Hıristiyan olan Huneyn ibn İshak'a bıraktı.

Bu tutum, bizim cihadı gerçek anlamı ve gerçek ufkuyla anlayıp yerli yerine oturtmamıza imkân veriyor. Cihadı “kutsal savaş, yani İslâm'ın yayılması için girişilen savaş” diye tercüme etmek Batılılarda gelenek hâline gelmiştir. Nitekim **İslâm Ansiklopedisi**ndeki **cihad** maddesinin yazarı oryantalist D. B. Mac Donald yazısına şu vurguyla başlar: **İslâm'ın silâhla yayılması bütün Müslümanlar için dinî bir yükümlülüktür.** Hâlbuki Arapçadaki **cihad** ifadesi, doğrudan savaş anlamına gelmez. O konuda bir başka kelime mevcuttur: **Harp. Cihad**, Allah yolunda çaba, gayret manası taşır. Kur'ân çok açık ve net bir şekilde şöyle der:

“**Dinde zorlama yoktur.**” (Bakara, 2/256). İslâm’ı bir korkuluk, bir “**kılıç dini**” yapmak için delil gösterilen bütün ayetler, kesinlikle bağlamlarından koparılmış metinlerdir. Meselâ dokuzuncu sure olan Tevbe’nin **kılıç âyeti** denilen beşinci âyeti, bağlamından koparılarak şu şekilde aktarılır: “**Putta tapanları bulduğunuz yerde öldürün!**” Önünden ardından kopartarak tek başına vermek suretiyle, benzeri birçok âyet Kur’ân’da rahatça bulunup gösterilebilir. Oysa bağlamına baktığınızda (Yukarıdaki âyetten bir önceki şu âyete bakınca görüleceği gibi (Tevbe, 9/4), o kimselerin, “**bir anlaşma yapıldıktan sonra o anlaşmayı daha önce çiğneyenler veya Müslümanları dinlerini ikrar ve inançlarının gereğini yerine getirmekten alkoymaya yeltenenler**” oldukları apaçık belirtilir.

“**Cihad**” nedir?

Kısacası, İslâm’da savaş elbette bütünüyle dışlanmamıştır, fakat savaş, dini silâhla yaymak için değil de, inancın savunulması için benimsenmiştir. Kur’ân’a göre savaş, ancak bir saldırıya veya bir haddini aşmaya maruz kalındığında haklılık kazanır. Zaten Allah Müslümanlara saldırganlığı veya haddi aşmayı kesin bir dille yasaklar: “**Sizinle savaşımla Allah yolunda siz de savaşın! Ama (amacınızı aşıp) saldırganlık yapmayın! Doğrusu Allah saldırganları sevmez.**” (Bakara, 2/190)

Şehit: Hakikatin ve inancın şahidi

“**Allah yolunda çaba**” demek olan bu yüce **cihad** anlayışı, İslâm **mücahidinin** bakış açısı içinde oynadığı şehit rolü bakımından bir başka tarzda da açıklanır. 1960’tan itibaren despotluğa karşı yürütülen dinî hareket içinde mücadele eden İranlı bir Müslüman olan Ayetullah Murtaza Mutahhari, 1977’de yayınlanan **Şehid** adlı kitabında şehidi şöyle tarif eder: “**Şehit, kutsal bir davâ adına ölüme meydan okur; o bunu şuurlu bir şekilde, tehlikenin tam anlamıyla farkında olarak yapar. ‘Allah yolunda öldürülenlere ‘ölü’ demeyin! Onlar yaşıyor!’**” (Bakara, 2/154)

Şehidin bu fedakârlığı, Hz. Peygamber tarafından yürütülen Uhud savaşında olduğu gibi, zafer kazanmanın ümit edilebildiği bir çatışma için de söz konusu olabilir. Nitekim yukarıdaki ayet o savaşta şehit düşenler sebebiyle vahyedilmiştir. Yahut da bu, kesin bir bozgun beklentisine rağmen tereddütsüz kabul edilen fedakârca bir ölüm de olabilir.

İran’da milyonlarca eli silâhsız erkek ve kadını Amerikanlaşmış bir orduya karşı ayağa kaldıran ve bu orduyu verilen onca iman şehidi pahasına muzaffer eden **Allahü Ekber/Allah Büyüktür** haykırışı, bütün İslâm tarihi boyunca güçlü bir şekilde yankılanır. Bu haykırış, Hz. Peygamber’in ilk savaşlarından, 19. yüzyıl sonlarında Sudan’da Mehdi’nin İngiliz makineli tüfeklerine karşı duruşuna; Cezayirli mücahidlerin bir kere daha kendilerinden kıyas kabul etmez derecede üstün askerî güçler karşısındaki yiğitliklerine, imanın silâhlara karşı zaferine kadar bütün baskılara ve zulümlere meydan okuma umut ve cesaretini vermiştir. İran’daki baskıya karşı direnişin teşvikçilerinden biri olan Müslüman düşünür Ali Şeriatî, 1972’de şöyle

yazıyordu: “**Şehitlik, İslâm’ın bir boyutu değildir, aksine inancın dış düşmanına karşı direnişini, bencilliğin ve korkunun bizdeki en hayvani titreşimlerine karşı iç mücadeleyi, birbirinden ayrılmaz bir şekilde birleştiren bizzat özüdür.**”

Şeriatı içselleştirmek

Kelime-i tevhid, birinci kısmında hakikî olmayan görüntüden (**lâ ilâhe/ilâh yoktur, İlâhî nitelik taşıyan hiçbir şey yoktur**), hakikî olanı (**illa Allah/ancak Allah vardır**) ayırırken; ikinci kısmında (**Muhammed Allah’ın elçisidir**) ise, tabiatta ve tarihte yer alan her şeyi menşei ve gayesi bakımından Allah’a bağlar. Zaten her şey Yüce Allah’ın bir mesajı ve bir “**ayeti/işareti**”dir.

Namaz, her türlü kendi kendine yeterliğin (müstağniliğini; yani sadece insanın iktidarı ve sadece insanın bilgisiyle sınırlı kalma şeklindeki her türlü iddianın aksine, Allah’a bağımlı oluşun bilincine eriştir. İnsanın kendi geçmişinde zaten mevcut olan manevî enerjilerin basit bir ürünü ve de basit bir sonucu olmayan bir hâlin coşup taşmasının beklenmesidir.

Oruç, insanın nefsinin hayvani arzuların baskısından kurtarma azmini güçlendirir.

Zekât, ekonomik hayatı ruhî hayatla, sosyal yardımlaşmayı imanla bütünleştirir. Zekât kelimesinin etimolojik kökeninde temizleme, arındırma fikri vardır. Zekât servetin temizlenmesi, arındırılmasıdır.

Hac, nefsin iradesine boyun eğişten, Allah’ın mutlak hürriyetine doğru yol alışını sembolize eder.

İman, cüz’i varlığımızın, kendisinin kaynağı olan birlikle ve İlâhî hürriyetle parçalanmaz bir şekilde bütünleşmesidir. Nihâî gayesi ise, âhenkli evrensel bir ümmet oluşturmak olan Şeriat’e katılmasıdır; çünkü “**İnsanlar tek bir ümmetti, sonra ayrılığa düştüler**” (Yunus, 10/19, Bakara, 2/213)

İslâm, umudun habercisi

İslam, Allah ile münasebetlerimizde her türlü iktidarı, her türlü mülkü ve her türlü bilgiyi izâfileştiren bir düşünüş ve davranış tarzıyla insanın, bizzat kendi özünden uzaklaştıran sözde “**zorunluluklar**”la yabancılaştırılmasına ve yanlış yönlendirilmesine karşı verilecek bir mücadelenin tohumunu ekebilir. İnsanoğlu sadece değiştirip başkalaştırmaya değil, ulvileştirmeye de muktedir olduğu bir dünyada yaşamaktadır. Ne zaman ki, bir toplum bu ulvileşme/yücelme ihtiyacını artık hissetmez olur, işte o zaman çözülüp dağılır.

İlmî ve teknik gücün bugünün bütün insanlarına zorla kabul ettirdiği sorumluluklara cevap vermeye kendimizi hazırlamamız konusunda İslâm bize ne sağlayabilir?

Bu mesele dünya çapında bir meseledir. Cevabı da ancak dünya çapında verilebilir.

İSLÂM TOPLUMU

“Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah’a aittir.” (Bakara. 2/284)

Müslümanlığın, “**mülk sadece Allah’ındır, kanun koyma yetkisi sadece Allah’ındır, egemenlik sadece Allah’ındır**” şeklindeki ilkelerinden hareketle ekonomi, hukuk ve siyaset konusunda İslâm’ın tarihî ve sosyal uygulamaları neler olabilir?

Ekonomi: Mülk sadece Allah’ındır

Hz. Peygamber tarafından oluşturulan Medine Toplumunda mülkiyet anlayışı Roma anlayışının zıttıdır. Roma hukukunda mülkiyet, “**kullanma ve kötüye kullanma**” hakkıdır, **jus utendi et abutendi**. Mülk sahibi mülkü üzerinde takdir yetkisine, keyfî kullanım hakkına sahiptir. Bu ana prensip, Napolyon kanunnamesinin ve hâlihazırdaki bütün ekonomik sistemlerin esasını oluşturur. Bu hukuk, mülk sahibine gerçek bir İlâhî hak tanır. Sahip olduğu şeyleri cezalandırılma korkusu olmadan imha ve tahrip edebilir. Bunu yapmakla, hayatî açıdan zorunlu mallardan toplumu yoksun bıraksa dahi. Servetini de sınırsızca yığabilir. Meselâ Fransız hukukunda işletme, miras hukukunun bir uzantısı olarak görüldüğünden, işletme sahipleri faaliyetini durdurabilir, devredebilir veya personelini atabilir. Kamu yararı için istimlâkler konusundaki çeşitli kanunlar ve hatta ücretlilerin baskısıyla alınan tedbirler, bu imtiyazlara daha yeni yeni el atmışlardır. Bu imtiyazın her türlü tahdidi, her seferinde ondan yararlananlarla sonuçlarına katlananlar arasındaki güç dengesine bağlı kalır.

Daha baştan ve prensibi gereği İslâmî anlayış, bu sisteme kesinlikle karşıdır. Mülkiyet, müteâle; yani Allah’a dayandırıldığı için, İslâm hukukuna göre mülk, ne bireyin, ne de zaten bir grubun veya devletin hakkıdır. Mülk sosyal bir işleve sahiptir. Mülk sahibi ister fert, ister ortaklar, isterse devlet olsun, servetinin hesabını topluma vermek zorundadır; çünkü o, bu mülkten sorumlu bir idareciden, bir vekilden ibarettir.

İşte bu noktada biz, Hıristiyan inançlarını oturtan Kilise Büyüklerince eskiden yasaklanan; fakat Batı’da hayli zamandır unutulmuş şu ilkeyle yeniden karşılaşırız: “**Çalmak, insanın ihtiyaç duyduğu şeyi alması değil, tam aksine ihtiyacı olmadığı şeyi yığıp biriktirmesidir.**” Bir cemaatin din anlayışının gerekleridir bunlar. Kur’ân’ın da, “**mal toplayarak onu tekrar tekrar sayan**” (Hümeze, 104/2); “**cimrilik eden ve kendi kendine yeterli olduğunu zanneden**” (Leyi, 92/8); “**servet toplayıp da yığın ve hayırda harcamayan**” (Meâric, 70/18) ve “**malı mülkü, sınırsız bir sevgiyle seven**” (Fecr, 89/20) kimseleri durmadan lânetlemesi manidardır.

Servetin en iyi dağıtımının gerçekleştirilmesini istemekle beraber İslâm’ın çalışarak, miras veya hibe yoluyla edinilen özel mülkiyet hakkını kabul ettiği de doğrudur. Ne var ki, servet edinmede çalışma esaslı bir rol oynar. Hz. Peygamber’in bir hadisinde şöyle ilân edilir: “**Toprağa, ancak ona emek veren sahip olabilir.**”

İslâm, rakip güçler arasında hiçbir zaman tarafsız değildir. Söz konusu olan sadece muamelelerin düzgünlüğünü denetlemek de değildir. İbn Haldun'un bu konuda verdiği bilgiye göre bu, **muhtesibin** işidir (Haçlı Seferleri sonrasında bu müesseseyi Batılılar Müslümanlardan kopya ettiklerinde, Batı kaza ve kasabalarında **muhtesibe** esnaf denetçisi adı verildi).

İslâm toplumunda önemli olan hedeflerdir. Pazarsa, bu hedeflere erişmek için sadece bir vasıta. Nitekim Kur'an, "**Ne ticaretin, ne kazanma hırsının, namazdan ve zekâtтан alıkoymadığı kimselerden**" (Nur, 24/37) söz eder.

Dinin bir farzı olarak, sadece kazançtan veya gelirden değil elde bulunan meblâğdan; yani sermayeden de alman ve İslâm'ın beş şartından biri olan zekât, sosyal transferleri sürekli olarak yapıp yürütme ve toplumsal hareketliliği sağlama aracıdır. Fransa gibi bazı Batı ülkelerinde ancak 20. yüzyıl ortalarında, asırlık bir sınıf mücadelesi sonrasında kavuşulan sosyal güvenliğin bu ilk şekli; İslâm'da, dinin bir emri olarak tam on dört yüzyıl öncesinde gerçekleştirilmişti. Tamamen İslâm'a özgü bir başka yenilik, lüks ürünlere dolaylı vergilerin konulmasıdır. Ayrıca, toplumun güvenliğinin ve huzurunun bağlı bulunduğu bütün ürünler için devlet tekelleri ve farklı bir gümrük sistemi oluşturulmuştur. Bu sistemin esasları İslâm kamu hukukunda 10. yüzyıldan itibaren mevcuttu.

Özetle, İslâm prensiplerinden doğan ekonomi, Batılı büyüme modelinin tamamen karşıtıdır. Batı modeli üretim ve tüketim anlayışına göre, İnsanî gayeleri hiç hesaba katmaksızın faydalı, faydasız, zararlı; hatta öldürücü her bir şeyi git gide daha çok, git gide daha hızlı üretmek ve tüketmek başlı başına bir amaçtır. İslâm ekonomisi ise, Kur'an'ın prensibi gereği, **büyümeyi değil, dengeyi** hedef alır.

Bu İslâm ekonomisi, ne (meselâ Amerikan tipi) kapitalizmle, ne de (meselâ Sovyet tipi) sosyalizmle özdeşleştirilebilir. İslâm ekonomisinin en temel özelliği, kendisinde kendi gayelerini taşıyan bir ekonominin kör çarklarına itaat etmemek, aksine birbirinden ayrılamaz şekilde insanî ve İlâhî en yüce hedeflere boyun eğmektir. Çünkü **insan, ancak İlâhî olana tâbi olmakla gerçekten insan olur.**

Hukuk: Kanun koyma yetkisi sadece Allah'ındır

Allah mülkün yegâne sahibi olduğu gibi, tek kanun koyucu da O'dur. Bu dinin birlik, **tevhid** anlayışı çerçevesinde İslâm'ın temel prensibi budur. Toplum, **(ümme) bir insan hakları bildirisini değil de; insanın vazifelerini belirleyen vahyi temel alarak kurulmuştur.**

Açıkça söyleyelim ki, bu mezhep sürtüşmeleri geçmişle ilintilidir. Yine açıkça söyleyelim ki **içtihadın**; yani her türlü yorumlama girişiminin (daha doğrusu, tarihin ortaya çıkardığı yeni sorunlara Kur'an'dan alınan ilhamla her türlü cevap verme gayretinin) kâfirlik olarak görüldüğü ve **içtihat kapısının kapandığının** ilân edildiği her seferinde, bir durgunluk; hatta İslâm kültüründe ve İslâm siyasetinde bir gerileme ortaya çıkmıştır.

Kuran ve kadın

Bu, Batılı “**fanatizm**”in tipik bir örneği; İslâm’da kadının durumuyla ilgili polemiklerdir. Bir kere daha, şöyle ikili bir ayırım yapmamız yararlı olacak: Kur’ân’ın hükümleri ile Müslüman ülkelerdeki uygulamayı birbirinden ayırmak, bu birincisi; ikincisi de, Hıristiyan halkların gerçekteki uygulaması ile Müslüman halkların gerçekteki uygulaması arasında hak-kaniyetli bir mukayese yapmak... Yoksa birilerinin teorisi ile diğerlerinin pratiği arasında âdil olmayan bir karşılaştırma yapmak değil.

Dînî açıdan bakıldığında, Kur’an, erkek ile kadın arasında (Hıristiyanlıktaki gibi) metafiziksel bir bağımlılığın altını çizmez. Çünkü Kur’ana göre kadın (Tevrat’taki gibi) Hz. Âdem’in kaburgasından dünyaya gelmemiştir; “**o, çift (erkekli dişili) yaratlandır**” (Zâriyât, 51/49); çünkü Allah, her şeyi olduğu gibi, beşeriyeti de “**çifter**” (Zâriyât, 51/49) yaratmıştır. Dahası, Kur’ân ilk günahın sorumluluğunu (Tevrat ve İncil’de olduğu gibi) kadına yüklemez. Tenkitler doğrudan Hz. Âdem’e yöneltilir: “**Âdem, Rabbine başkaldırdı da; yolunu şaşırdı.**” (Tâhâ, 20/121)

Tıpkı Eski ve Yeni Ahit’te (Tevrat, Zebur ve İncil’de) olduğu gibi, Kur’ân’ın da erkeğe kadın üzerinde yetki tanıdığı doğrudur. Bu eşitsizlik bütün ataerkil toplumların değişmez niteliğidir. Bugün dahi bu durum hiçbir ülkede bütünüyle kaybolmuş değildir. Ama biz Kur’ân’ın kurallarını daha önceki bütün toplumların kurallarıyla mukayese edersek, Kur’ân hükümlerinin, kadının daima reşit olmamış kişi olarak görüldüğü Atina veya Roma’ya nispetle tartışma götürmez bir gelişme gösterdiğini görürüz. Kur’ân’da kadın kendi mal veya servetini istediği gibi kullanabilme hakkına sahiptir. Bu hak kadına, Batı kanunlarının pek çoğunda, özellikle de Fransa’da ancak 19. veya 20. yüzyıllarda tanınmıştır. Boşanma hakkını Kur’ân (Bakara, 2/229) kadına tanırken; bu hak da Batı’da, ancak on üç yüzyıl sonra kabul edilmiştir. **Çok eşlilik** Kur’ân’da vardır. Fakat çok kadınla evlenmeyi kurumlaştıran Kur’ân değildir. Daha önce de vardı. Öyleyken Kur’ân’ın bu konuda koyduğu zorunlu şartlar, çok eşliliğe ters düşer. Çünkü Kur’ân kadınlar arasında hem ekonomik, hem sevgi ve hem de cinsel yönden tam bir eşitliğin sağlanmasını ister. Kur’ân’ın bu yöndeki hükümleri harfiyen tatbik edildiğinde ise çok kadınla evlilik imkânsız hâle gelir.

Öte yandan, evliliğin toplumsal yapıların bütününe bağlı hukukî yönü ile sevgi veya cinsellikle ilgili kişisel ilişkileri birbirine karıştırmak da tam bir ikiyüzlülüktür. Nitekim belli bir mülkiyet ve miras şeklini korumayı temel alan evlilik hukukuyla Napolyon kanunnamesi içinde kurumlaştırılan çok katı tek kadınla evliliğin yaşanılan gerçekler ve örf ve âdetlerle ancak çok uzaktan bir alâkası vardır. **Çünkü bizim Batılı geleneğimizde tek kadınla evlilik kanunlardadır, çok kadınla evlilikse gündelik hayatta. Bu öylesine apaçık bir gerçektir ki, aşk edebiyatı, başka yerlerde olduğu gibi Batı’da da, büyük ölçüde evlilik dışı bir aşkı esas alır.**

Allah büyüktür

İslâmî bakış açısı içinde Allah'ın egemenliğinden başka egemenliğin olmaması, siyasette de, ekonomide ve hukukta gördüklerimize benzer sonuçlara götürür. **Allahü Ekber (Allah büyüktür)** ifadesi, her türlü serveti, her türlü zenginliği izafileştirdiği gibi; her türlü iktidarı da izafileştirdiği için, İslâm prensibine sadık bir ekonomik sistem, kapitalizmle de komünizmle de özdeştirilemeyeceği gibi, aynı şekilde İslâm ilkesine bağlı siyasî bir sistem de ne teokrasıyla, ne Batı'nın (o eski) İlahî hak iddialı monarşileriyle, ne de parlamenter demokrasilerle aynileştirilebilir.

Kur'ân'da bütün halklar ve bütün zamanlar için geçerli ayrıntılı bir kanunlar bütünü bulunabildiğini tasavvur etmek, kesinlikle dar görüşlü ve İslâm'ın geleceği açısından da öldürücü bir yorumdur. Bizzat Kur'ân, Allah'ın her halka mesajını o halkın ve o zamanın dil ve kültüründe aktarabilen bir peygamber gönderdiğini durmadan hatırlatır: **“Her çağa özgü bir mesaj vardır.”** (Ra'd, 13/38)

Eğitim sistemi

Müslümanlar dinlerinden yola çıkarak evrensel kültüre en zengin katkıyı yaptılar. Dinî yobazlık Avrupa'yı asırlarca tam bir durgunluğa sevkederken, Batıya galip gelen Müslümanlar, kültür mirasını mahvetmek yerine, onu özümlemeyi bildiler ve böylece de kültürlerinin gelişip ışıldamasını sağladılar. Öyle bir kültür ki, bu kültür, bütün yönleriyle, Kur'ân'ın tevhitçi (Allah'ın bir ve insanlığın da aynı ana babadan gelme bir birlik olduğu) bakış açısından ilham alıyordu. İslâm'a özgü eğitim sistemi işte bunu gerçekleştiriyordu.

Camide verilen her türlü eğitim ve öğretimin hareket noktası Kur'ân'dır. İmanın hakikati, bütün bilimleri organik bir bütün hâlinde toplar, zira hepsinin de konusu dünyadır. Dünya ise, bütünlüğü içinde, bir **“tecelli”**dir; yani Allah'ın ayetlerinin bir tezahürüdür. Kâinat, içinde Bir'in çokluk içinde binlerce sembolle tezahür ettiği bir görüntüdür.

İslâm'da bütün sanatlar camiye, cami ise ibadete götürür

Cami, bu taştan dua, İslâm toplumunun bütün faaliyetlerinin ışıldadığı bu merkez, bütün sanatların odak noktasıdır. Caminin temel yapısı Hz. Peygamberin evini hatırlatır: Abdest alınan bir avlu, güneşten korunmak için sayvan veya revaklar ve bilhassa müminlere kibleyi gösteren mihrap... Dünyadaki her caminin yönü Mekke'deki Kabe'ye odaklanan böyle bir mihraba sahiptir.

Kâbe, her türlü puttan arınmış bu taştan küp yapı, Allah'ın iradesine tam teslim; yani **Müslüman** olmuş, Hz. İbrahim'in insanlığa yol gösterici görevini gerçekleştirdiği yerdir. Dünyanın o merkeziyle birliktelik duygusu, her camide işte bu şekilde hissettirilir. Ana kible duvarıyla, yani müminlerin karşısında namaz için saf oluşturdukları mihrap duvarıyla her cami, dünyanın dört bir yanına kadar Kabe'yi aynı merkezli yörüngeler şeklinde çepeçevre saran o sonsuz dairelerin bir parçasıdır. Caminin istikameti bile hem kâinatın merkezini gösterir, hem de İslâm'ın evrensel topluluğunun, yani **ümme**tin birliğini somutlaştırır.

Cami, işlevine yapısıyla cevap verir; ne Hıristiyan kilisesine benzer, ne de Eski Yunan mabedine. Çünkü cami, ne içinde bir azizin kutsal sayılan kalıntılarının saklandığı bir sandık, ne de dinî bir ayine dekor vazifesi görür. Boylamasına bir plâna sahip Grek tapınağının tersine; cami, enlemesine gelişir.

Anneme

Hasretiyle kavruluyorum
annemin ekmeğinin,
annemin kahvesinin,
annemin okşayışlarının,
Gün be gün annemin sinesinde
Büyüyen çocukluğumun.
Çok özen gösteriyorum kendime,
çünkü ölürsem eğer,
annemin gözyaşlarından utanırım.
Anne, geri gelirim şayet bir gün,
kirpiklerine örtü yap beni,
kemiklerimi otlarla kapla,
çünkü Cennet annelerin ayakları altındadır.
Ver bana çocukluğumun yıldızlarını,
ver ki senin beklediğin yuvaya doğru
dönüş yolunda kuş yavrularıyla
birlikte kanat çırpayım.
Mahmud Derviş
"Anneme", hapiste yazılmış şiir

İSLÂM ve GELECEĞİMİZ

“Biz Allah’a, bize indirilene, İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa’/a verilene, Rableri tarafından diğer Peygamberlere verilene iman ettik. Onların arasında hiçbir ayırım yapmayız.” (Bakara, 2/136)

Osmanlı Düşmanlığı ve Ganimet Paylaşımı

Batılı güçler Osmanlı'yı parçalamayı çok önceden planlamışlardı. Nitekim **Doğu'ya Seyahat** kitabında şair Lamartin (Lamartine) bile 1833'te şunları yazıyordu: "Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması durumunda... Avrupalı devletlerin her biri, Kongre'nin kararları gereği bu İmparatorluktan kendisine ayrılan parçaya, protektora (himâye, koruma) adı altında, sahip olacaktır... Avrupa hukukunca kabul ve tasdik edilen bu tür bağımlılık statüsü, himayeci devlete Osmanlı topraklarının şu kısmında veya şu sahil şeridinde gerek bağımsız şehirler, gerek Avrupalı yerleşimciler için alanlar, gerekse limanlar ve ticaret iskeleleri oluşturma hakkı tanıyor... Ancak bu, her devletin himayesi altındaki bölgede gerçekleştireceği silâhla donanımlı ve medenîleştirici (!) bir vesayet olacaktır.

Lamartine, "Doğu'ya Seyahat"

Medeniyetler diyaloguna en büyük engel, Batı'nın bin seneden daha fazla bir zamandır İslâm'a yönelttiği "**bakış**"tır.

"Oryantalizm" üzerine

Haçlı Seferlerinin tam bir başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, onların yerini oryantализmin öncüleri olan misyonerler alır. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu gezip dolaşan ve burarlarda İslâm kültürünün farkına varan Katolanyalı keşiş Ramon Lül'ün (Ramon Lulle, 1234-1316) teklifiyle Viyana Konsilinde, 1312'de, Paris, Oxford, Bolonya, Avinyon ve Salamanca'da bir dizi Arap dili kürsüleri açılmasına karar verilir. Ve böylece oryantализm doğar. Bu konuda sadece en çarpıcı olan şu birkaç örnekle yetinelim: Sadece Fransa için değil, Avrupa için de "**ilmi oryantализmin**" büyük babası kabul edilen, Doğu Dilleri Okulunun ilk profesörü (1824'te buranın müdürü de olmuştur) ve Kolej de Frans (Collège de France) profesörü (Goethe, özellikle bu kişi sayesinde Fars şiirini yakından tanıma fırsatı bulacaktır) Silvestr dö Sasi (Silvestre de Sacy, 1757-1838), oryantализmin bu tartışmasız ustası, Dışişleri Bakanlığı'ndaki göreviyle paralel bir meslek hayatı sürdürmüştür. Fransa'nın Şark politikası danışmanı olan bu kişi, Napolyon'un Büyük Ordusunun bildirilerinin, daha sonra da 1830'da Fransız ordusunun Cezayir'i işgal çağrısının Arapçalarını kaleme almıştır.

Oxford'da Sanskritçe ve Doğu dinleri ustası olarak büyük itibar gören Maks Müler (Max Muller, 1823-1900), Kembriç'te (Cambridge) Hindistan'da görev yapacak sömürgeci yöneticilere formasyon dersleri veriyordu.

Columbia Üniversitesi profesörü Rut Benedikt (Ruth Benedict, 1887-1948), General Mac Arthur'un istihbarat servislerinin isteği ve maddî desteğiyle, Amerika'nın siyasî projelerini Japonya'nın benimsemesini kolaylaştırmak için 1946'da en ünlü eseri **Krizantem ve Kılıç**'i kaleme aldı.

Ekseriya misyonerlerin, imparatorluk hesaplarının, sömürgeci veya siyasî emellerin emrine amade olan bu oryantализm/şarkiyatçılık, Batılılar açısından, kendilerinin önyargılarına,

hegemonyacı iddialarına ve nihayet Üçüncü Dünya ülkeleri üzerindeki hâkimiyetlerine “**ilmî**” bir gerekçe sağlamada, büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Her şeyden önce de bunu, başkasına belli bir şekilde bakma yolunu açarak yapmıştır. İnancı ve kültürünü kendi içinde nasıl yaşadığını bizzat ondan görüp öğrenmeye çalışarak değil de, onu kendi kıstaslarımızdan hareketle dışardan yargılayarak... Sanki Batı medeniyeti tarafından takip edilen yol, mümkün olabilen yegâne, örnek alınması gereken biricik, evrensel bir yol ve yöntemmiş gibi... Bu uzmanlar zaten, büyük çoğunlukla, sevme nedir bilmeksizin bilirler.

Batı evrensel olana el koymuştur

Batı bütün insanlığa ait olanı kendi malıymış gibi görüp müsadere ettiği için, bütün diğer insanları kendi tarihi, kendi hedefleri ve kendi değerlerine göre konumlandırabileceğine ve yargılayabileceğine inanmıştır. Önemli olan, Batı medeniyetinin; evrensel (bütün dünya insanlığı için geçerli) olanı ifade etmede tek yetkili olarak kendisini görmesiydi.

Batının Doğuya bakışı: Ele geçirme ve yaban merakı

19. yüzyılla birlikte şarkiyatçılığın/oryantalizmin görünümü değişir. Napolyon tarafından Mısır'ın istilâsı, Batı'nın Doğuyla yeni bir ilişkisini doğurur. Bu her şeyden önce bir hegemonya ve hile ilişkisidir. 1797'de **Mısır ve Suriye'ye Seyahat** adlı eseri yayımlanan Volne'yi (Volney) yanında götürülen Napolyon, 2 Temmuz 1798'de İskenderiye halkına yaptığı bir duyuruda, **Bizler gerçek Müslümanlarınız** demekten çekinmez ve hangisi olursa olsun her dine hoşgörülle bakmış olmasına rağmen, **İslâm için savaştığını** ispatlamaya gayret eder.

Büyük şair Jerar dö Nerval (Gérard de Nerval) bile, 1842- 1843'te seyahat ettiği Doğuda bir hiçlikten ve İngiliz müsteşrik Leyn'den (Lane) kelimesi kelimesine iktibas ettiği biraz bilgi kırıntısından başka bir şey bulamaz. Llober (Flaubert), 1849-1850'de, Kahireli bir fahişyle ilgili hatıraları haricinde, **Salammbô** adlı eseriyle kendi hayalhanesindeki Doğuyu diltme görevini üstlenir. Tıpkı “**Arabistanlı Lawrence**”ın aşağıdaki ukalaca satırlarıyla gülünç bir şekilde yazdığı gibi; **Batı, ara sıra Doğu'yu kendi keyfine göre yeniden ortaya çıkarmak istediği için, Doğu her zaman Batı tarafından imal edilir: “Yeni bir millet oluşturmaya niyetlenmişim... Yirmi milyon Sâmî'ye (Arab'a) üzerinde millet düşleri kuracakları imkânları vermek istiyordum... (Osmanlı) İmparatorluğunun topraklarının tamamının benim gözümde tek bir ölmüş İngiliz kadar değeri yoktu... Eğer ben Doğuya biraz izzetinefis (özsaygı), bir gaye, bir ideal kazandırdıysa... Bunu o halkları yeni tip yönetim tarzına uyum sağlamaları için yaptım... Bu yönetim tarzı içinde ‘egemen ırklar’ (!) kendi kaba uygulamalarını unutacaklardır.”**

“Modernleşme” ve “Batılılaşma”

Savaşlar, hiçbir zaman bir meseleyi halletmez; aksine yeni meseleler ortaya çıkarırlar. Dahası bunlar, ortaya her zaman yanlış konan sorunlar olduğu için de; sonuçta, çözümsüz olarak kalırlar. Nitekim Napolyon'un 1789'da Mısır'ı istilâsı İslâm açısından gelenek ile

“**modernite**” arasındaki ilişkiler problemini en kötü bir tarzda ortaya koymuştur. Napolyon’un Mısır’a saldırısını Arap-İslâm dünyasının “**Uyanış**”ının temeli olarak görmek bizim tuhaf “**tarih**”imizin beylik iddialarından biridir. Demek ki, bu iddiaya göre, fikri ve eylemi gerçekten de dondurmuş Osmanlı boyunduruğu(1) altında asırlardır ezilmiş bir İslâm dünyasında, o zaman bir gedik, bir yenilenme ve “**modernleşme**” perspektifi açılıyordu. Bu iddia ile daha baştan ortaya korkunç bir anlaşmazlık sokulmuştur ki sonuçları bugün dahi İslâm ile Batı arasındaki diyalogda etkisini devam ettirmekte ve bu yüzden modernleşme Batılılaşmayla karıştırılmaktadır: “**Modernleşme**” sadece Batı olarak algılanmıyor, Batı’nın gücü ve hatta askerî gücü gibi en kötü şekilleriyle değerlendiriliyor. O gün bu gündür öncelikle Mısır’da - sonra da Arap İslâm dünyasının tamamında ve git gide de bütün diğer kıtalar ve başka medeniyet havzalarında- iki düşünce akımı ortaya çıktı: Ya “**modernleşme**” ya “**gelenekçilik**”.

“**Modernleşme**” ve sonuçları

Bazıları, daha doğrusu “**modernistler**” için gelecek demek; Avrupa’nın taklidi demektir. O yüzden de milliyetçilik en başta olmak üzere Avrupa’nın hastalıkları ithal edildi. Milliyetçilik, eski feodal prensler arasındaki yüzyıl savaşlarıyla, ardından burjuvazinin yeni bezirgânları ve sanayicileri arasındaki pazar rekabetleriyle Avrupa toplumunu parçaladığı için, millî birliklerin sınırları 19. yüzyıl Avrupa’sında (Alman **Zollverein** gibi) gümrük birliklerinden veya feodal Avrupa’da hanedan savaşlarının kılıçlarıyla oluşturulmuştu. Sömürge dünyasında, Avrupa’nın sömürgeci milletlerinin savaş ve rekabetlerinin (ve her iki durumda da güç ilişkilerinin) bir yansıması gerçekleştirildi. Lâtin Amerika’da, Siyah Afrika’da veya İslâm âleminde “**ulus devletler**”in “sınırları”, önce İspanya ile Portekiz, daha sonra da Hollanda, İngiltere ve Fransa arasındaki bu sömürgeci paylaşmaların bir mirasıdır.

Siyasî alanda “modernlik”, parlamenter sistem demektir. Yani yapısı ve kültürü tamamen farklı ülkelere, İngiltere ve Fransa’nın özel tarihî şartlarından doğmuş rejimleri ihraç etmek demektir. Böylece de amaç, kapitalizmin ilk aşamalarının (prensipite “**serbest**”) piyasa kurallarını alıp bu siyasî kurumların çerçevesi içine oturtmaktır.

Ekonomik sahada “modernlik”, Batı pazarıyla bütünleşmektir. Mevcut güç ilişkisi içinde, kendine rakiplerin değil de müşterilerin çıkması konusunda son derece dikkatli davranan Batı, bir yandan kendisinin üretim tarzının (sanayileşmenin) aktarılmasını kolaylaştırmak-

¹ Osmanlı boyunduruğu, Osmanlı’nın İslâm dünyasında düşünceyi durdurduğu gibi iddialar, Osmanlı Cihan Devletinin topraklarında gözü olan emperyalist ülkelerin yazar-düşünür-ajanları tarafından ortaya atılan ve gerçekle hiçbir alakası olmayan iftiralar. Arap dünyasını Osmanlılardan soğutmak ve onları Osmanlı’ya karşı isyan ettirerek sömürgeleştirmek isteyen Batılıların ve onların keşif kolu olan oryantalistlerin/müştereklerin kara çalmalarıdır. Edward Said’in “**Şarkiyatçılık**” adlı eserinde bu yazar, çizer ve düşünürlerin kimler olduğu genişçe anlatılır. Bunlardan en etkiliisi aslında Gustav Lö Bon (Gustave Le Bon) olmuştur. “**Arap Medeniyeti**” adıyla yazdığı oldukça hacimli ve resimlerle bezeli eseri, Arapları göklere çıkarırken Türkleri yerden yere vurur. Tabii, o eserlerin yazılmasının arkasından Batıların önce Afrika ve Kuzey Afrika Müslüman devletlerine, sonra da doğrudan doğruya Osmanlıya karşı nasıl saldırıya geçtikleri ortadadır. Avrupa’da özellikle 19. yüzyılda iyice yaygınlaştırılan, bir millî eğitim politikası hâline getirilerek ders kitaplarına kadar sokulan ve Batılı beyinleri çocuk yaşta yıkayan bu iddia ve iftiraların maalesef yazarımızı da etkisi altında bıraktığı görülüyor, çev.

tan kaçınırken, diğer yandan kendi tüketim tarzının taklit edilmesini var gücüyle pompaladı. Neticede, önce sömürgeleştirilen, ardından eşit olmayan mübadelelere tâbi kılınan ülkeler, kalifiye **“seçkin”** (yani işgalcinin veya egemenin birkaç aracısı ile birkaç işbirlikçisi) bir azınlığın bu tüketim tarzına katılmasına imkân tanımak için kendi hammaddelerini ve bilek güçlerini temin edip vermek zorunda bırakıldılar.

Kültür düzeyindeyse “modernlik”, Batı tipi büyüme felsefesinin dolaylı olarak kabulü demektir. Çünkü teknik hiçbir zaman nötr değildir. Zira teknik, yüce **“değer”** niteliğindeki ilerlemeyi, yani tabiat ve insanlar üzerinde kudretin artırılmasını **“başlı başına bir gaye”** olarak görmesine imkân veren o kendi haklılığını kendisinde taşır. Her türlü aşkınlığın (teknokratik iktidarın **“başlı başına gaye oluşu”** aşkınlığın yerini ve işlevini aldığı için) reddi, bireyciliğin (Hobs/Hobbes’un kapitalizmin daha ilk adımlarından itibaren gördüğü gibi, pazar rekabetleri **insanı insanın kurdu** yaptığı için) yüceltilmesi ve amaçlar daha önce büyüme ve güçle tespit edildiğine göre de aklın, araçların bir arayışına indirgenmesi işte bundan kaynaklanır. O andan itibaren de artık **modernlik, modernizm ve modernleşme** kavramları, İslâm inanç ve kültürünün kendi halklarının yeni ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde gelişip serpilmesi manasında tarif edilmezler; aksine başka halklar tarafından onların kendi ihtiyaçlarına (iyi veya kötü) cevap verecek biçimde oluşturulmuş bir hayat tarzının doğrudan doğruya aktarılıp yerleştirilmeleri olarak karşımıza çıkarlar.

Bu yabancı ihtiyaçların aşılması ise, Müslüman’ı; bizzat kendisine, kendi insanına, tarihine, kültürüne ve kendi geleceğine yabancılaşmaya şevketti. Arap-İslâm dünyasına **“modernleşme”** için teklif edilen şey, Avrupa tarafından dört yüz yıldan beri katedilen mesafeleri bir çarpıda katetmesiydi. Yanı sıra da başkalarının geçmişini, kendisinin geleceği olarak görmesiydi.

“Gelenekçilerin cevabı

“Arap-İslâm âlemi kendisinin var olma hakkını nasıl gerçekleştirebilir?” sorusuna **“gelenekçiler”**, **“modernistler”**in tam zıttı bir cevap verdiler. Modernistler gibi **“bizi öldürenleri taklit ederek ve onlar gibi olarak”** demek yerine; **“her şeyden önce Arap-İslâm dünyasında şayet bir çöküş olmuşsa; bu, Müslüman’ın dinden, eskilerin öğrettiklerinden saptığı ve Şeytan Batılının ayartmalarına kendisini kaptırarak geleneğinden koptuğu için olmuştur”** diye düşündüler. Bu kanaate vardıktan sonra da, İslâm’ı dışarıya açılan kapısı ve penceresi; hatta gökyüzüne bakan açıklıkları da bulunmayan bir kaleye hapsedmeye ve geleneği de olduğu gibi savunmaya karar verdiler. Öylesine bir katılıkla ki, Kur’ân’ın öğretilerini, yerleştiği çeşitli toplumların katkıları altında çoğu zaman kendisini boğan yığıntılardan ve tortulardan seçip ayırmak bile istemediler.

Bütün entegrizmler (tutuculuklar); yani bütün dinlerdeki bu dogmacılık ve bu kemikleşme işte böyle doğar. Bu tutuculuk dini, bu dinin uzun tarihi boyunca alabildiği kültürel veya kurumsal şekille karıştırmaktan ibarettir. Bu durumda herkes geçmişten kendisinin bu-

günkü davranışlarını en ziyade haklı çıkaran dönemlerin dinini (dinî uygulamasını) seçip alır ve ona sınıksız sarılır.

İslâm'da entegrizme asla yer yoktur

Bu Kitab'ın, Allah tarafından Hz. Peygamber'e vahyedilip yazdırıldığına inanan bir kimse için Kur'ân; Allah'ın her halka, peygamberlerini onların mesajı anlayabilecekleri dille gönderdiğini defalarca tekrarlar. Hz. Muhammed'i **peygamberliğin mührü** (hâtemü'n-nebiyyîn/peygamberlerin sonuncusu) olarak kabul eden kimse için, **ilk Dört Seçkin Halife'nin**, Hz. Peygamber'in sahabilerinin ve onlardan sonra da çeşitli fıkıh mezheplerinin ilk yorumlarından itibaren şu husus açık ve nettir ki; Hz. Peygamber'e yazdırılan kelâm, kanun koyucu peygamberliğin sonuncusunu oluşturmasına rağmen, İslâm'ın yayılışıyla birlikte Medine toplumunkinden farklı toplumlarda ortaya çıkan yeni problemlere ana ve temel vahiyden hareketle cevap vermek için gerekli yorumu (**icthad**) dışlamaz.

İcthat kapısının kapatılması; yani Kur'ânî vahyin ruhu içinde bazı yeni problemleri çözmek için kişinin muhakemesini kullanmasının yasaklanması, emperyal gelişimin belli bir döneminde siyasî liderler tarafından kararlaştırılmıştır. Aslında bu kapatma anlayışı, Kur'ân mesajının ruhuna da lafzına da tamamen terstir. Nitekim Hz. Peygamber kendisini yeni bir dinin kurucusu olarak değil de, Hz. İbrahim'in temel imanının ıslah edicisi olarak takdim eder.

Bugün İslâm'dan öğreneceğimiz ne var?

Kültür plânında bugün bizim İslâm'dan öğreneceğimiz ve onunla paylaşabileceğimiz ne var?

Diğer her sahada olduğu gibi, her şeyden önce İslâm'ın kendisi ve onun akidesidir; bu kültürü ilham eden, canlandıran ve birleştiren. O yüzden de öncelikle bu kültürü bilmemiz gerekiyor. Bunun içinse, İslâm'ı "**Deccal**" olarak takdim eden fikrî ve dinî Ortaçağımızdan kurtulmamız lâzım. Yanı sıra da, gerçeği ve düşünceyi aşkın boyutundan budayan ve her dinde olduğu gibi İslâm'da da sadece karanlıkçı yüz gören "**Aydınlanma**" çağının şu bilimci ve pozitivist batıl inançlarından da zihin yapımızı kurtarmamız gerek. İslâm aleyhindeki bu Hıristiyan olan ve olmayan kesimlerin önyargılarına karşılık, İslâm'ın Hıristiyanlık aleyhindeki mukabil bir önyargısıyla mazeret aranamaz. Çünkü böyle bir paralellik yoktur. Zira İslâm'ın daha başlangıcından itibaren Kur'ân'da Hz. İsa ve Hz. Meryem'den sonsuz bir saygıyla bahsedilir. Kur'ân'da şöyle buyrulur: "**O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu İsa'yı, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan İncil'i verdik.**" (Mâide, 5/46) "**Meryem oğlu İsa Mesih sadece Allah'ın elçisi, O'nun Meryem'e ulaştırdığı vaadi (nin tahakkuku) ve O'nun yarattığı bir can idi.**" (Nisâ, 4/171)

“Allahü ekber” Allah en büyüktür

Özel hayatımızda Allah’ı yaşama tarzında içerdikleri bütün noktalarla birlikte bu derin ve köklü ayrılıklar, İslâm’ın yaşayan ruhu mesabesindeki **Tevhid (Allah’ın birliği)** inancındaki o son derece zenginleştirici gerçeğin bize görünmesine engel olamazlar. Olmamaları gerekir; çünkü her türlü putçuluk, o **Tevhid** adına dışlanıp reddedilmiştir. Putçuluk ki, bir Müslüman için ilk ve son günah; yani günahların günahıdır. **Allah’tan başka hiçbir ilâh, İlâhî nitelik taşıyan hiçbir şey yoktur.** İslâm inancının bu temel ilkesi, toplumlarımızda hızla üreyip çoğalan büyüme ve ilerlemeye tapma, tekniğe bilimci tapınış, bireyciliği putlaştırma ve milleti putlaştırma, silâhların ve orduların gücüne tapmalar gibi bütün tabuları, kutsal sembolleri ve ayinleriyle bütün bu putçulukları ve tapınmaları reddeder.

“Hayır!” diye hatırlatır İslâm: **“Allah’tan başka ilâh yoktur. En büyük Allah’tır. Allahü ekber!”**

İnsan, vicdan ve iman sorumluluğu gibi en yüce sorumluluğu kabul eden tek varlıktır: **“Gerçek şu ki, Biz (akıl ve irade) emaneti(ni) göklere, yere ve dağlara sunmuştuk; ama (sorumluluğundan) korktukları için onu yüklenmeyi reddettiler. O (emaneti) insan üstlendi; zaten o, daima haksızlığa ve akılsızlığa son derece meyyaldir.”** (Ahzâb, 33/72) İşte bunun için, daha sonra haksızlığa ve akılsızlığa meyyal görünse de insana, **Allah’ın yeryüzündeki halifesi** rolü verilmiştir. Çünkü İslâm’da Allah, kendini değil; fakat sadece Kelâmını (Sözünü) ulaştırır. İnsansa, bunu reddetme veya onu eyleminin yaratıcı ilkesi yapma gibi en üstün hürriyete sahiptir.

Batılı büyüme modelimizin ve temelinde yatan pozitivist ve tekniğe dayalı kültürün; sevgiye, sanat eserine ve imana karşı diktiği bütün engelleri aşmak için peygamberi ruhla işte bu buluşma; bir şeyler ortaya koyma ve sevgi konusunda, yeni bir inanç ve yeni bir güven kazandırabilir. Yüzyılımızın en büyük Müslüman şairi Muhammed İkbal de, **“Kuranın asıl hedefi, insanda Allah ve kâinatla olan sayısız ilişkilerinde en üstün bilinci ve duyarlılığı oluşturmaktır”** diyordu.

GELECEĞİMİZDE

İSLÂM VAR

Roje Garodi, bu kitabında şu çığlığı atıyor: **“Batı’yı Ortaçağ karanlığından, barbarlıktan, câhillikten ve canlı cenazelikten dün, İslâm kurtarmıştı! Bugün de, gerekli gerek-siz, yararlı yararsız ve hatta zararlı her bir şeyi imâl eden ve insanlara bunları reklâm-larla vazgeçilmez ihtiyaçlarmış gibi sunan; körü körüne üretip körü körüne tüketen ve tükettiren Batı’yı bu korkunç sapmadan yine İslâm kurtaracaktır! Ya İslâm’ın eşsiz bilgeliği, kültürü ve medeniyetiyle tanışıp onun kurtarıcı insanlık değerlerini paylaşaca-ğız, ya da yakın zamanda yok olacak ve Batı toplumlarıyla birlikte bütün dünyayı da**

intihara sürükleyeceğiz. Bundan böyle, bütün dirilişlerin müjdecisi, İslâm'ın destanıdır. Çünkü İslâm'ın destanı, insanlık destanının muhteşem bir anıdır.”

ÖZETLEYEN

CELAL SANCAR

25.03.2016

ANKARA